

İRREDANTİZM PERSPEKTİFİNDEN RUSYA'NIN 2008 SONRASI OPERASYONLARI

Gül Seda ACET İNCE*

ÖZ

Uluslararası ilişkiler yazınında fazla yer edinmemiş olan irredantizm, son zamanlarda Rusya dış politikasının önemli bir unsuru olmuştur. Bir ülkenin, başka bir ülkede yaşayan soydaşları üzerinde hak iddia ederek bu topluluğun bulunduğu toprakları kendi sınırına katmak istemesini ifade eden kavram, tanımı ve uygulanışı itibariyle büyük bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca, irredantizmin net bir çerçevesinin çizilememiş olması, uygulamanın devletlere bırakılmış olması ve yasal bir kısıtlamanın bulunmaması hasebiyle uluslararası ilişkilerde birçok probleme yol açabileceği de yadsınamaz bir gerçektir. İrredantizm mantığıyla, devletlerin soydaşlarını bahane ederek karşılıklı topraklarını işgal ya da ilhak etme ihtimalinin ilerleyen süreçte hem bölgesel hem de küresel sorunları da beraberinde getireceği aşikardır. Bu bağlamda, çalışmada Rusya'nın 2008 yılından itibaren sırasıyla Gürcistan Savaşı, Kırım İlhakı ve Ukrayna Savaşları örnekleri üzerinden irredantizm politikaları incelenecektir. Çalışmanın temel vurgusu ise, Rusya'nın bu operasyonları, ileri sürdüğü gibi irredantist argümanlarla değil de bölgesel yayılcı tavrının bir parçası olarak gerçekleştirdiğini ve irredantizm adeta bir bahaneye dönüştürdüğünü ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: İrredantizm, Rusya, Gürcistan, Kırım İlhakı, Ukrayna.

RUSSIA'S POST-2008 OPERATIONS FROM THE PERSPECTIVE OF IRREDENTISM

ABSTRACT

Irredentism, which has not gained much place in the international relations literature, has recently become an important element of Russian foreign policy. Referring to a country's claiming rights over its compatriots living in another country and seeking to annex the territory of this community to its borders, the concept poses a major problem in terms of its definition and implementation. Furthermore, it is an undeniable fact that irredentism can lead to many problems in international relations due to the lack of a clear framework, the fact that its implementation is left to states, including the absence of a legal restriction. With the logic of irredentism, it is obvious that the possibility of states occupying or annexing each other's territories under the pretext of their cognates will bring both regional and global problems in the future. In this context, this study will examine Russia's irredentist policies since 2008 through the examples of the Georgian War, the Crimean Annexation and the Ukrainian War. The main emphasis of the study is to reveal that Russia has carried out these operations not with irredentist arguments as it claims, but as a part of its regional expansionist attitude and that irredentism has turned into a pretext.

Keywords: Irredantism, Russia, Georgia, Annexation of Crimea, Ukraine.

Giriş

Rusya, dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ve Avrasya'nın en köklü ülkelerinden biridir. Çeşitli imparatorluklara ve rejimlere ev sahipliği yapmış bu ülke, Sovyet Sosyalist Cum-

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 24.01.2024; Yayına Kabul Tarihi: 26.03.2024

* Dr. Öğretim Üyesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Doğanşehir Vahap Küçük Meslek Yüksekokulu, ORCID: 0000-0003-3329-7480, E-posta: seda.acet@ozal.edu.tr, sedaacet@hotmail.com

huriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılmasının ardından bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. Tarih boyunca bölgesel ve küresel politikalarda uluslararası bir güç olarak etkili olan Rusya, enerji kaynakları bakımından zengin olmasıyla dünya enerji piyasasında da önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, son zamanlarda siyasi ve insan hakları konularındaki uygulamaları nedeniyle bazı eleştirilere maruz kalmıştır.

Sovyet rejimi, ekonomik ve siyasi nedenlerle azınlıkları hâkim güce tabi tutmak için komünizmin gücünü kullanmıştır. Rusya İmparatorluğu döneminden bu yana devam eden bu eğilimin sonuçlarından biri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Rusya'da birçok etnik grubun varlığını sürdürmesi olmuştur. Bu durum, Rusya'nın Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bile bu ülkeleri kendi parçası olarak görmeye devam etmesine yol açmıştır. Rusya, bu temelde yeni bir coğrafya ve kimlik politikası benimsemiş ve bugüne kadar buna dayalı bir politika yürütmüştür; ancak bu politika, farklı halklar arasındaki anlaşmazlıkların çözümünü oldukça zorlaştırmaktadır.

Rusya, devlet gücünü yeniden tesis etmek ve enerji açığını kapatmak amacıyla Şubat 1993'te yayınlanan Dış Politika Doktrini ile "Yakın Çevre" politikasını uygulamaya koymuş ve bu politika çerçevesinde, eski Sovyetler Birliği üzerindeki etki alanını sürdürmüş ve bu bölgeleri "yaşamsal çıkar alanı" olarak nitelendirmiştir (Purtaş, 2006, s. 163). Bu bağlamda, Rusya, eski Sovyet cumhuriyetlerini dış politikasının merkezine koymuş ve bu bölgeleri stratejik öneme sahip ülkeler olarak belirlemiştir. Rusya, sınırları içinde ve dışında etnik farklılıklardan kaynaklanan toplumsal ve siyasi sorunları da bu strateji ile yönetmiştir. Aynı zamanda, bu bölgeleri Rusya'nın dış ve savunma politikasını yürütme hakkına sahip olduğu bir alan olarak görmüştür. Bu noktada Rusya'nın Gürcistan, Kırım ve Ukrayna müdahalelerinde bu politikaya uygun hareket ettiğini söylemek doğru olacaktır.

Devletler, komşu ülkeler ve bölgelerle olan ilişkilerini, ortak etno-dinsel argümanlara dayanarak kurdukları inançlar üzerine şekillendirebilirler. Bu bağlamda, devletler kendilerine ait gördükleri alanları kendi topraklarına dahil etme amacıyla olabilirler. Uluslararası ilişkilerde devletler arasında bu tür bağların bulunması, ayrılıkçı hareketlere kaynak olarak gösterilen irredantist politikaların yaygınlaşmasına neden olmuştur. Kısaca bir devletin çeşitli özellikleri sebebiyle kendine ait gördüğü topluluklar üzerinde hak iddia etmesi şeklinde tanımlanan irredantizmin günümüzdeki en önemli savunucusu ise Rusya'dır.

Milliyetçiliğe ve ulus-devlet oluşturma ihtiyacı güçlendikçe, mevcut ulusal unsurlar veya tarihsel sınırlar dışında milliyetçiliğin yarattığı huzursuzlukların devletlerin siyasi alanını baskı altına almaya çalıştığı geçmişten günümüze gözlenmektedir. Rusya, Sovyetler Birliği'nden bu yana bu tür sorunlarla defalarca karşılaşmış ve bu sorunların çözümü için irredantist politikalara yönelmiştir. Rusya, gelecekte bu politikayı daha güçlü bir şekilde uygulayacağını sinyallerini de vermiştir. Rusya'nın Gürcistan'a, Kırım'a ve Ukrayna'ya müdahalesi, bu politikaların somut örneklerindedir. Rusya'nın "bölünmüş Rus Halkı" politikasının temeli budur ve bu politika da Eski Sovyetler Birliği/Rusya İmparatorluğu'nda yaşayan tüm Rusların tek bir siyasi çatı altında birleşmesi gerektiği fikrine dayanmaktadır.

Rusya'nın bağımsızlığını kazanan eski Sovyet ülkelerinde varlığını devam ettirme isteği, dış politikasının temel odağı olmuştur. Özellikle Vladimir Putin'in 2000 yılında Devlet Başkanı olmasının ardından, Rus dış politikasında yeni bir dönem başlamıştır. Putin, Rusya'yı hegemon bir güç haline getirmeyi amaçlamış ve bu hedefi gerçekleştirmek adına yakın çevre politikasına uygun olarak komşularından başlamak üzere etki alanını genişletmeyi amaçlamıştır.

Bu bağlamda, çalışmanın ilk bölümünde irredantizm kavramı ve bu konuda yapılan tartışmalar ele alınacak, aynı zamanda uluslararası ilişkiler literatüründeki benzer kavramlarla irredantizmin karşılaştırmaları yapılacaktır. İlerleyen bölümlerde ise Rusya'nın irredantist politikaları doğrultusunda gerçekleştirdiği 2008 Gürcistan Savaşı, 2014 Kırım'ın İlhakı ve 2022 Ukrayna Savaşı incelenecek ve Rusya'nın ileri sürdüğü gerekçelerin bu olaylarda geçerli olup olmadığı tartışılacaktır. Sonuçta ise çalışmanın amacı olarak, Rusya'nın 2008 sonrası irredantizm argümanı ile gerçekleştirdiği müdahalelerin asıl gerekçeleri ele alınacak, bu çerçevede Rusya'nın asıl hedefinin SSCB mirası olarak gördüğü bölge ülkelerini tekrar kendi sınırları içine katmak ve Büyük Rus Dünyası hayalini gerçekleştirmek olduğu ortaya konacaktır.

İrredantizm Nedir? Ne Değildir? Kavramsal Bir Çerçeve

İrredantizm, uluslararası ilişkiler literatüründe henüz geniş bir yer bulmasa da, son dönemdeki örnekleriyle birlikte alanın yeni odak noktalarından biri haline gelmesi muhtemel kavramlardan biridir. Bu bağlamda, literatürde bu terimin farklı tanımlarına yer verilmesi, konunun daha iyi anlaşılması açısından uygun olacaktır.

Türkçe'ye "Kurtarımcılık" olarak çevrilen İrredantizm, Türk Dil Kurumu'na göre, "dil, gelenek, görenek ve farklı kültürel değerler bakımından birlik arz eden ancak anavatan dışında kalan insanların yaşadığı toprakları da anavatan sınırlarına dahil etmek amacı" şeklinde tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr). Kökeni İtalyanca "Irredentismo" kelimesine dayanan bu kavram, aynı zamanda "yayılmacı milliyetçilik" olarak da nitelendirilmiştir (İnsel, 2016).

İrredantizm temelde, "bir devletin, dil ve milliyet bakımından kendine ait saydığı ve başka bir devlet topraklarında yaşayan topluluklar üzerinde egemenlik iddiasıyla bu topluluğun yaşadığı toprakları kendi sınırlarına katma talebi" anlamına gelmektedir (Arıboğan vd., 2000, s. 383). Bu kavrama dair önemli çalışmalar yapmış ve literatüre önemli katkılarda bulunmuş olan Thomas Ambrosio, irredantizmi "bir devletin, bir başka devlette yaşayan vatandaşlarının bulunduğu toprak parçasını kendi sınırlarına ilhak etme girişiminde bulunması" şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca Ambrosio, irredantizmi "bir devletin, üzerinde yaşadığı soydaşlarını öne sürerek başka bir devlete müdahale etmesi ulusal sınırlarını ilhak ile kendi topraklarına katma düşüncesi" olarak tanımlamıştır (Ambrosio, 2001, s. 1-2). Ambrosio, bu tanımıyla irredantizmin sorunlu yönüne vurgu yapmış ve temel fikrinin olumsuz çağrışımlarının altını çizmiştir.

Siyasi anlamda ise irredantizm, bir devletin özellikle yakın komşu devletlerde bulunan benzer soy, ortak etnik köken ve tarihi geçmişe sahip halkları bahane ederek o devletleri sömürme ve topraklarını genişletme politikası gütmesi olarak tanımlanmaktadır (Fumagalli, 2010, s. 1346). Bu çalışma kapsamında daha sonra tartışılacağı gibi, bu ve diğer tanımlar üzerinden düşünüldüğünde, irredantizm doğası gereği, nedenleri ve sonuçları açısından birçok sorunu gündeme getirme kapasitesine sahiptir.

İrredantizm kavramı ilk olarak 19. yüzyılda, İtalyanca konuşan topluluklar ile Avusturya ve İsviçre tarafından yönetilen ve devlet kurma süreçlerinden dışlanmış bölgelerde yaşayan İtalyanca konuşan İtalyan topluluklarının birleşme hareketini tanımlamak için kullanılmıştır. Ulusal birliğini diğer Avrupa devletlerine kıyasla nispeten geç tesis eden İtalya'da, İtalyanları birleştirme hedefi "İtalya'yı kurduk, şimdi İtalyanları yaratmak mecburiyetindeyiz" sloganıyla dünya kamuoyuna duyurulmuştur. Bu bağlamda, İtalya dışında yaşayan, İtalyanca konuşan ve etnik olarak İtalyan olan halkları bir araya getirerek bir "İtalyan Devleti" kurmak, irredantizmin çıkış noktası olmuştur (Saideman vd., 2000, s. 1130).

İrredantizm, çok yönlü bir olgu olup ele alınması gereken bir dizi karmaşık konuyu içermektedir (Saideman vd., 2000, s. 1128). Tartışılması gereken ilk konu, bir irredantist müdahale olacaksa, bu müdahalenin koşullarının neler olduğu ve hangi tür anlaşmazlıkların böyle bir müdahaleye yol açabileceğidir. Bir diğer tartışılacak konu ise, bu müdahalenin tetikleyici faktördür. Başka bir deyişle, bir "kurtarma" durumu söz konusu ise, bunun sebebinin açıklanması önemlidir. Bilindiği üzere, mevcut uluslararası hukuk kurallarına göre, askeri bir müdahale olacaksa bunun sınırları ve koşulları nettir. Bu sınırların herhangi bir nedenle aşılması, daha büyük sorunlara neden olabilir.

İrredantizmin nedenlerinin belirlenmesiyle ilgili tartışmalar yoğun bir şekilde devam ederken, bu müdahalelerin işleyişi ile ilgili sorular da önem taşımaktadır. Konu ile ilgili bir diğer önemli tartışma konusu da bu müdahalelerin nasıl sonuçlanacağıdır. Böyle bir müdahalenin amacı bir sınır değişikliği mi, soydaşların koşullarının iyileştirilmesi mi, yoksa o toprakların ilhak edilmesi midir? İrredantizm nedenleri, uygulanışı ve sonuçları bakımından oldukça tartışmalıdır. İfade edilen bu konular ışığında, irredantist bir müdahalenin görünen ve görünmeyen iki hedefi olduğunu vurgulamak yanlış olmayacaktır (Weiner, 1971, s. 668). İlk olarak, açıklanan ve görünen amaç, aynı soydan gelen, aynı geçmişe sahip veya aynı dili konuşan toplumların bir araya gelip aynı devlet çatısı altında yaşamak isteğidir. Bu, zaten irredantizmin tanımına uygun bir hedeftir. Kamuoyuna açıklanmayan diğer bir hedef ise, devletlerin, yayılmacı politikalar izleyerek topraklarını genişletmek, nüfuzlarını artırmak ve etkinliklerini güçlendirmek istemesidir. Bu durum, irredantizmle ilgili olumsuz fikirlerin temel nedenidir. İrredantizm mantığıyla bugüne kadar yapılan müdahalelere baktığımızda, ikinci amaç olan yayılmacı politikaların daha ağır bastığını söylemek mümkündür. Zira dünyada gerçek anlamda tek bir ulustan oluşan devlet neredeyse yok denecek kadar azdır ve pek çok ülke irredantist politikaları benimsememektedir. Bu nedenle, bu tür politikaların gerekliliği, ortada ciddi sorunlar (ağır insan hakları ihlalleri vb.) olmadıkça tartışmalıdır.

İrredantizm, hem teorik hem pratik açıdan sorunlu ve suistimallere açık bir kavramdır. Bu sorunların ilk nedeni, kavramın tanımının yeterince açık olmaması ve ardındaki temel faktörlerin net bir şekilde ifade edilmemiş olmasıdır. Kavrama dair en büyük sorun ise irredantist müdahalelerin ve çatışmaların tanımlanmasıdır. Diğer bir deyişle, irredantist çatışmaların diğer tür çatışmalardan ayırt edici objektif özelliklere sahip olup olmadığı sorusu cevapsızdır. Bu belirsizlik ve kavramın net bir çerçeve içinde tanımlanmamış olması, uluslararası toplumun konuya tepkisine neden olmaktadır. Ancak, bu kavram, günümüzde dahi bir dış politika aracı olarak kullanılmaktadır. Örneğin, Hindistan-Pakistan arasındaki Keşmir sorunu, Afganistan-Pakistan arasındaki Peştun Kabilesi anlaşmazlığı (Urgancı, 2014) gibi birçok sorunun temelinde irredantist politikalar olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, bu çalışma sınırları ve konusu itibarıyla irredantizmi Rusya özelinde ele alacaktır.

İrredantizm ile ilgili olarak değerlendirilmesi gereken bir diğer konu, uluslararası toplumun tolerans seviyesidir (Füzesi, 2006, s. 35). İrredantist müdahalelerin ve taleplerin meşruiyeti, uluslararası toplumun bu iddiaları kabul edip etmemesine bağlıdır. Ancak, birçok alanda olduğu gibi, uluslararası toleransı etkileyen faktörler arasında irredantist politika güden devletin uluslararası konumu ve çıkarları önemli bir rol oynar. Burada vurgulanması gereken, uluslararası toplumun irredantist iddialara ne kadar müsamaha gösterirse o kadar haksız müdahale ile karşılaşabileceği gerçeğidir. Ayrıca, daha güçlü ve net bir duruş sergileyen devletlerin, daha

az sorun ve haksız müdahale ile karşılaşma eğiliminde olduğu unutulmamalıdır. Özetle, uluslararası toplumun irredantizmle ilgili durumları değerlendirirken gösterdiği net ve kararlı duruş, önemli bir faktördür.

Uluslararası ilişkiler literatüründe, irredantizm ile benzer ve yakın anlamlı birçok kavram bulunmaktadır. Bu kavramları birbirinden ayırmak ve sınırlarını belirlemek zor olabilir. Bu noktada, ilhak, iltihak, ayrılma ve insancıl müdahale gibi konular ele alınabilir. Bu terimlerin anlamları ve kullanımı, irredantizmle ilgili soruların cevaplanmasına katkı sağlayabilir. Literatürde yer alan ilhak ve iltihak kavramları, sıklıkla irredantizm ile karıştırılmakta ve hatta birbiri yerine kullanılmaktadır. Bu karmaşıklığı gidermek adına diğer kavramlar üzerinde kısaca durmak faydalı olacaktır. İlhak, bir devletin kendine ait olmayan, başka bir devletin veya sahipsiz bir toprak parçasının tamamının veya bir bölümünün zorla ya da rıza ile sınırlarına katılmasını ifade ederken, iltihak ise bir devletin başka bir devlete tek taraflı olarak katılması anlamına gelir (Acer, vd., 2014, s. 150). Bu noktada rıza durumu, ayırt edici bir özellik olarak öne çıkar. Örneğin, bir devlet başka bir devleti doğrudan ilhak etmek istemeyebilir, ancak oradaki bölge halkları o devlete iltihak etmek isteyebilir. Ancak bu kavramların irredantizmden farklılıklar içerdiğini belirtmek önemlidir; irredantizm sadece ortak etnik köken ve akrabalık unsuru olan topluluklara yönelik bir uygulamadır ve motivasyonları farklıdır.

Bu bağlamda, Rusya'nın Kırım ilhakını, çalışmanın amacına odaklanarak değerlendirmek gereklidir. Rusya, Kırım müdahalesinin nedenini bölgede yaşayan Rus halkını korumak olarak öne sürmüştür. Ancak Kırım'daki Rus halkının gerçek anlamda tehlikede olmadığı ve bu gerekçenin geçerli olmadığı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, Rusya'nın Kırım müdahalesindeki irredantist amaçların geçersiz olduğunu söylemek yerine, doğrudan bir ilhakın söz konusu olduğu ifade edilebilir. İrredantizm ile karıştırılan bir diğer terim ise "ayrılma"dır. Uluslararası ilişkiler literatüründe bu kavram, mevcut devletten koparak kendi topraklarını ayırarak yeni bir devlet kurmayı ifade eder. Ayrılma müzakere yoluyla ortaya çıkabilir veya anayasal usullere uygun olarak hayata geçirilebilir (Anderson, 2013, s. 350). Bu tanıma göre ayrılma, ilhak, iltihak ve irredantizm kavramlarından farklıdır ve rıza ve uygunluk söz konusudur.

Çalışmanın sınırları içinde, Rusya'nın Gürcistan ve Kırım'a müdahalesinin gerekçesi olarak kullandığı insani müdahale kavramını ele almak önemlidir. Bu bağlamda, "bir devletin kendi halkına karşı işlediği soykırımı ve diğer insani suç teşkil edecek eylemleri üzere o devlete yönelik güç kullanılması durdurmak" (Franck vd., 1973, s. 281) olarak tanımlanan insancıl müdahale kavramı, irredantizmle oldukça uzak anlamlara sahiptir. İnsancıl müdahalenin ayırt edici yönü, bir devletin kendi vatandaşlarına yönelik uyguladığı şiddetli insan hakları ihlallerinin varlığıdır. Ancak irredantizmde böyle bir şiddetin gerçekleşmesine gerek yoktur; ortak değerlerin varlığı bu noktada yeterli olabilmektedir. "İki kavram arasında ortak bir nokta var mıdır?" sorusuna evet cevabı vermek mümkündür. İkisinin de sınırlarının belirsiz olması ve gerekçelerinin netleştirilmemesi, uygulamada sorunlara yol açmış ve bu kavramlar, çoğu zaman yanlışlıkla birbirlerinin yerine kullanılagelmiştir.

İnsancıl müdahale, irredantizme benzer şekilde bir devletin başka bir devlet topraklarına insani amaçlarla müdahale etme hakkına sahip olabilmesi durumudur. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de üzerinde durulacağı üzere, Rusya'nın müdahaleleri için bir gerekçe olarak sunduğu bu kavram, özellikle Gürcistan ve Kırım'daki eylemlerini meşrulaştırmak amacıyla kullanılmıştır (Ambrosio, 2014, s. 470). Rusya, özellikle Gürcistan ve Kırım'daki eylemlerini,

Rus halkının zulüm gördüğünü iddia ederek insani amaçlarla nitelendirmiş ve burada bir ilhak gerçekleştirildiğini duyurmuştur.

Özetle, irredantizmin tanımını ve sınırlarını netleştirmek önemlidir. İrredantizm ile bir devletin bölünmesi (ilhak, iltihak, ayrılma) veya insani amaçlarla müdahale birbirinden farklı kavramlardır. İrredantizm, etnik bir grubun bulunduğu devletten ayrılarak soydaş olduğu başka bir toplumla birleşmesi veya birbirine komşu ülkelerdeki soydaşların buldukları ülkelerden ayrılarak yeni bir devlet kurmalarını ifade eder. Bir devletin bölünmesi ise, ülke içinde belirli bir grubun ayrılarak farklı bir yönetim kurmasıdır. İrredantizm için ise en önemli faktör ortak bir geçmiş ve soydaşlıktır.

İrredantizm, aynı etnik gruba mensup ülkeleri birleştirmesi nedeniyle olumlu görülebilir; ancak prensip ve uygulamada; kaos, müdahale, ilhak ve istikrarsızlık gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir. Aynı zamanda devletlerin ülkesel bütünlüğü ilkesine de zarara veren bir boyutu olduğunu da ifade etmek gereklidir. Bu olumsuzlukların temel nedenleri, ülkelerin yayılcı politikalarını meşrulaştırmak için başka ülkelerde yaşayan akrabalarını bahane olarak kullanmalarıdır. Maalesef, bunun örnekleri yakın zamanda yaşanmış ve yaşanmaktadır.

2008 Rusya-Gürcistan Savaşı

Karadeniz'in doğu kıyısında, Güney Kafkasya'da konumlanan Gürcistan, Kuzeyden Rusya, güneyden Türkiye ve Ermenistan, doğudan Rusya ve Azerbaycan, batıdan ise Karadeniz ile komşu olması nedeniyle stratejik bir konuma sahiptir. Tarihi M.Ö. 12. yüzyıla kadar uzanan Gürcistan, yüzyıllar boyunca birçok İmparatorluk arasındaki rekabetin odağı ve üstünlük mücadelelerine sahne olmuş ve 16. Yüzyılın ortalarında kısmen Osmanlı Devleti topraklarına dahil olmuştur (Çelik vd., 2022, s. 50).

1801'de Gürcistan Çarlık Rusya'nın hakimiyetine girmesine rağmen Poti ve Batum limanları 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar Osmanlı Devleti'nin bir parçası olarak kalmıştır. Ancak, 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından Edirne Antlaşması'nın imzalanmasıyla Osmanlı Devleti, Gürcistan üzerindeki Rus egemenliğini tanımıştır. Rus yönetiminin ülkeyi Ruslaştırma politikası izlemesiyle birlikte, ülkede muhaliflerin bağımsızlık talepleri yoğunlaşmıştır. Rusya'da Çarlık rejiminin yıkılmasıyla Gürcistan, 26 Mayıs 1918'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti olarak bilinen bu devlet, Şubat 1921'de Sovyet işgaline kadar sadece üç yıl varlığını sürdürebilmiştir. 1936'da SSCB'nin 15 özerk bölgesinden biri ilan edilen Gürcistan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla 9 Nisan 1991'de tekrar bağımsızlığını ilan etmiştir (Higgins vd., 2009, s. 569).

Çalışmanın konusu ve sınırları içinde Güney Osetya'nın durumu ele alınacaktır. Osetya, diğer Kafkas ülkeleri gibi 1917'ye kadar Rusya'nın egemenlik alanı dahilinde kalmıştır. 1918'de, aralarında Gürcistan'ın da bulunduğu ülkeler bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir (Ubois, 2010, s. 8). Ancak, Gürcistan bu bağımsızlık bildirgesinde Osetya Özerk bölgesini kendi sınırları içine dahil etmiştir. Bu durum, Osetleri rahatsız etmiş ve iki etnik grup arasındaki düşmanlık tohumları bu dönemde ekilmeye başlamış, bu huzursuzluklar 2008'e kadar devam etmiştir (Bezhanishvili, 2009, s. 22).

1922'ye geldiğinde Sovyet yönetimi Osetya'yı ikiye ayırmış (Karagiannis, 2013, s. 77); Güney Osetya'yı Özerk bölge olarak Gürcistan'a, Kuzey Osetya bölgesini de 1925'te kendi sınırlarına dahil etmiştir. Ardından 1936 yılında ise Kuzey Osetya Özerk Bölgesi, Özerk Cumhuriyet statüsüne yükseltilmiştir (Ağacan, 2004, s. 43). Bu durum, Güney Osetya'yı rahatsız etmiş ve

yeni sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan bağımsızlık furyasından yararlanmak isteyen Güney Osetya, Gürcistan'dan ayrılıp bağımsız bir devlet olmak istemiştir. Nitekim, 1991'de kısa süreli de olsa Güney Osetya Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığını ilan etmiş, fakat Gürcistan hükümeti bu hamleye kısa sürede karşılık vermiş ve Güney Osetya, özerklik statüsünü de kaybetmiştir (Kırdar, 2008, s. 53). Bu mücadelesinden bir sonuç alamayan Güney Osetya'da Mart 1991'de referandum gerçekleştirilmiş ve çoğunluk, Rusya'ya katılıp Güney-Kuzey Osetya'nın birleşmesi yönünde oy kullanmıştır (Bezhanishvili, 2009, s. 25). Ancak, Gürcistan bu referanduma karşı çıkmış ve Güney Osetya'ya karşı geniş çaplı müdahalede bulunmuş, ciddi çatışmalar yaşanmıştır (Nichol, 2009, s. 8). Rusya daha sonra, bu çatışmaları durdurmak amacıyla arabuluculuk rolünü üstlenmiş ve 1992'de Soçi Anlaşması ile iki taraf arasındaki çatışmaların durdurulmasını sağlamıştır (Caferov vd., 2016, s. 246).

Gürcistan'da 1995'de gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimini, SSCB'de dışişleri bakanlığı yapmış ve dolayısıyla Rusya ile oldukça yakın ilişkilere sahip olan Eduard Şevarnadze kazanmıştır (Topal, 2015, s. 760; Karagiannis, 2013, s. 77). Rus yanlısı politikalarıyla ülkeyi adeta bir Rus uydusu haline getirmiş ve halihazırda Gürcistan'dan ayrılmak isteyen Güney Osetya'yı bu yönde teşvik edici politikalar izlemiştir. 2003 Kasım'da Gürcistan'da gerçekleşen "Gül Devrimi" ile Şevarnadze yönetimi son bulmuş ve 2004 seçimleri sonucunda Miheil Saakaşvili ülkenin yeni Devlet Başkanı olmuştur (Sikharulidze, 2022, s. 66). Saakaşvili, adeta bir Rus uydusu haline gelmiş Gürcistan'ı giderek Batı eksenine kaydırmış, gözle görülür şekilde Batı yanlısı bir dış politika izlemeye başlamıştır. Yeni Devlet Başkanı'nın bir diğer hedefi ise Güney Osetya başta olmak üzere ayrılıkçı bölgelerde kaybolan otoriteyi yeniden tesis etmek olmuştur (Manning, 2009, s. 930). Bu bağlamda Güney Osetya'da 2006'da yeniden bir referandum yapılmış ve %90 üzerinde bağımsızlık yönünde oy kullanılmış ancak bu referandum Gürcistan tarafından geçersiz sayılmıştır (Tuathail, 2008, s. 680).

Saakaşvili'nin politika değişikliğine ek olarak Batı ve özellikle NATO'nun güçlü desteğinden rahatsız olan Rusya, Güney Osetya'nın bağımsızlığına destek vermiş ve bunu bir koz olarak kullanmış, bölge halkına vize kolaylığı sağlayarak varlığını hissettirmiştir (Erkan, 2015, s. 84). Rusya'nın bu tutumunun nedeni, Saakaşvili'nin Batı ile bütünleşme ve iyi ilişkiler kurma isteği ve NATO'ya üye olma talebi olarak ifade edilebilir. Rusya, yakın çevresinde Batı nüfuzunu istemediği için Gürcistan'ın bu eğilimini durdurmak üzere Güney Osetya'yı destekleyerek ülke içi karışıklıkların fitilini ateşlemiştir. SSCB'nin dağılması ile birlikte Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından Rusya'nın Güney Osetya üzerindeki otoritesini genişletme çabaları, Rusya-Gürcistan ilişkilerini gittikçe bozmuş ve bu durum 2008 yılında savaşa varan çatışmalara neden olmuştur.

Gürcistan Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili, 7 Ağustos 2008 saat 19:30'da katıldığı bir televizyon programında Osetlere ateşkes ve sınırsız özerklik ihtimalinden bahsetmiştir. Ancak, konuşmasının aksine aynı akşam, saat 23:00'da ordusuna Güney Osetya'nın merkezi olan Şinvali'ye doğru harekete geçilmesini emretmiştir (Cottrill, 2011, s. 225). Saakaşvili, Rusya'nın bölgedeki uzun süre devam eden hegemonyasını kırmak ve merkezi hükümetin otoritesini güçlendirmek amacıyla başlattığı bu harekatta, başta ABD olmak üzere Batılı devletlerden beklediği desteği görememiştir.

Gürcistan'ın Güney Osetya'daki ayrılıkçı etnik gruplara karşı başlattığı operasyonlara kısa süre içinde Rusya da "Anayasal Düzeni Sağlama Operasyonu" ismiyle dahil olmuş ve bir

yandan havadan Gürcü kuvvetlere karşı saldırılar başlatmış bir yandan da karadan tanklarla Güney Osetya'ya girmiştir (Turner, 2011, s. 50). Beş gün süren bu savaş aynı zamanda Rusya'nın Sovyetler Birliği zamanından beri bir başka ülkeye yönelik ilk askeri müdahalesi olarak tarihte yerini almıştır (Arbatova, 2009, s. 288). Her ne kadar Güney Osetya'nın bağımsızlığı nedeniyle Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan bu savaş aslında Rusya'nın kendisini Batı'ya kanıtlama çabasının bir yansımasıdır.

Gürcistan ordusu, Rusya'nın kara, deniz ve havadaki askeri operasyonları karşısında kayda değer bir varlık gösterememiştir. Kısa sürede bütün hava sahası Rusya'nın kontrolü altına girmiş, bazı hava alanları tahrip edilerek kullanılmaz hale getirilmiş ve Rusya, Gürcistan kıyılarının kontrolünü ele geçirerek Poti ve Batum gibi önemli kıyı kentlerini abluka altına almış ve buradaki bazı Gürcü savaş gemilerini imha etmiştir. Savaş sonrası süreçte Gürcistan, zorlu siyasi ve ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya kalmış ve zor bir döneme girmiştir.

Rusya, bu savaşa hem askeri hem de siyasi olarak hazırlıklarına çok önceden başlamıştır. Bu anlamda Rusya, 5 Aralık 2000'den itibaren Gürcistan'a vize uygulamasına geçmiş ancak Güney Osetya'yı bu uygulamadan muaf tutmuştur. Bunun yanında, Güney Osetya halkının yaklaşık %80'ine Rusya pasaportu vererek (Mühlfried, 2010, s. 9), bölgeye yapılacak müdahalenin hazırlığını yapmıştır. Rusya, bu politikayla bölgedeki Osetleri ve Rusları koruma hakkına sahip olduğunu ileri sürerek meşru müdafaa hakkına dayalı olarak bölgeye müdahaleye zemin hazırlamayı amaçlamıştır (Alptekin, 2021, s. 116). Ancak gerçekte, Rusya'nın iddiaları, meşru müdafaa hakkının gerekçelerinin çok zayıf olduğu ve Rusya'nın bölgeye müdahalesi sırasında yurt dışında yaşayan vatandaşlarını koruma hakkının geçerli olmadığı gerçeğini değiştirmemektedir.

Rusya-Gürcistan savaşı beş gün sürmüş ve 16 Ağustos 2008'de Medvedev ile Saakaşvili arasında bir anlaşma imzalanmıştır. İki lider, Osetya için müzakere kararı almış ve nihayetinde 26 Ağustos'ta Medvedev, Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanımıştır (Splidsboel, 2009, s. 4). Ancak Rusya dışında sadece dört ülkenin (Venezüella, Nikaragua, ardından Nauru ve Suriye) (Özsağlam, 2020, s. 14) bu bağımsızlığı tanınması ve uluslararası toplumun Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması gerektiğini dile getirmesi yeni bir krize yol açmıştır. Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki anlaşmazlığın savaşa evrilmesinde önemli bir etkisi olan Rusya'nın bu savaşa müdahil olma gerekçelerine değinmek çalışmanın içeriği bakımından önemlidir. Bu gerekçeler, Rusya'nın uluslararası kamuoyu ile paylaştığı ya da paylaşmadığı gerekçeler olarak ele alınacaktır.

Rusya'nın, uluslararası kamuoyu ile paylaştığı sebeplerden biri, 25 Ağustos 2008'de Rusya Devlet Başkanı Medvedev tarafından "insani gerekçeler" olarak açıklanmıştır. Rusya, savaşa müdahale kararı aldığı anda Gürcistan'ın Güney Osetya'ya müdahalesini Oset halkına karşı bir soykırım girişimi olarak nitelendirmiş ve bunu savaşı haklı çıkarmak için delil olarak kullanmış, bölgeye müdahalesini hem Güney Osetya halkını, hem de Rus halkını korumak için yaptığını belirtmiştir (Higgins vd. 2009, s. 572). Ancak bölgedeki durum Rusya'nın ifade ettiği kadar farklıdır. Çeşitli uluslararası örgüt raporlarında, Rusya'nın Gürcistan'da insan haklarını ihlal ettiği, Güney Osetya'da gereksiz güç kullandığı ve savaş bölgelerinden kaçmaya çalışan sivil grupları hedef aldığı ifade edilmiştir (Nichol, 2009, s. 8). Rus yetkililerin soykırım suçlamalarının gerçeğe ilgisinin olmadığı ve bölgeye herhangi bir insani müdahalenin gerekli olmadığı ortaya

çıkmıştır. Kaldı ki herhangi bir bölgeye insani müdahale gerçekleştirmenin bile bir takım şartları (meşru müdafaa, BMGK kararı gibi) vardır. Bu açıdan da Rusya'nın müdahalede bulunmasının hiçbir haklı gerekçesi yoktur.

Rusya'nın Güney Osetya meselesine bu derece yakından müdahil olmasının bir diğer nedeni de, yakın zamanda Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasıdır. Rusya, Kosova'nın Şubat 2008'de Sırbistan'dan bağımsızlık ilanının Güney Osetya için emsal teşkil edeceğine inanmaktaydı. Bu bağlamda Rusya, 26 Ağustos 2008'de Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıdığını açıklamış, diğer ülkelere de Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıma çağrısında bulunmuştur (Muzalevsky, 2009, s. 37). Aynı zamanda da Güney Osetya'da büyükelçilik açma kararını da duyurmuştur (Nichol, 2009, s. 9).

Önceki bölümlerde de değinildiği üzere, Rusya'nın Gürcistan-Güney Osetya savaşına dahil olmasının görünen ve görünmeyen nedenleri mevcuttur. Rusya'nın bu savaşa dahil olmasının dünya kamuoyuyla paylaşılmayan nedenlerinden bir diğerinin eski "Yakın Çevre" politikası kapsamında Sovyetler Birliği coğrafyası üzerinde nüfuzunu sürdürmeye yönelik politikası olduğu ve Gürcistan'ın da bu politikanın önde gelen veçhelerinden biri olduğu söylenebilir. Bir diğer neden ise Gürcistan'ın başta ABD ve NATO olmak üzere Batılı aktörler ile ilişkilerini güçlendirme girişimidir. Rusya, sınırlarına yakın bölgelerde NATO ve diğer aktörlerin varlığını kabul etmemekte ve bu yönde sert ve kararlı bir politika izlemektedir.

Rusya, Güney Osetya bölgesinde yaşayan Rusları ve bu topluluğun diğer gruplarla aynı kökenden olduğunu bahane ederek, birlikte yaşama hakkına ve arzusuna sahip olduğunu ifade etmiştir (Bezhanishvili, 2009, s. 27). Bu bağlamda Rusya, Osetlerin Gürcistan çatısı altında değil, bağımsız olmaları konusunda ısrar etmiştir. Bu, Rusya'nın gelecekte bağımsız Güney Osetya ile bağımsız Kuzey Osetya'yı kendi kontrolünde birleştirme planını uygulamasına olanak tanıyacaktır. Kuzey Osetya şu anda Rusya Federasyonu'na bağlı özerk bir cumhuriyettir ve Güney Osetya halkı da bu özerkliği talep etmektedir (Meydan, 2008, s. 422). Bu da Rusya'nın planlarını destekleyen koşullar yaratmaktadır. Rusya, bu amaçlarını gerçekleştirmek üzere uzun süredir hazırlık yapmaktaydı. Güney Osetya halkının büyük çoğunluğuna Rus pasaportu vermesi, vize kolaylığı sağlaması ve bölge halkına Rusya'da vizesiz yaşama ve seyahat hakkı tanıması aslında bu günler için bir yatırım olmuştur (Oğurlu, 2010, s. 103).

Bölgedeki bu gelişmeler, Gürcistan'da ve diğer bölge ülkelerinde Rusya'nın yayılcı politikalar izlemeye devam edeceği yönünde endişeye neden olmuştur (Yılmaz, 2010, s. 33). Bölgedeki diğer ülkeler, Rusya'nın irredantist politika uygulamalarının kendilerini de etkileyeceğinden endişe duymakta ve kendilerini korumanın en etkili yolunun NATO üyesi olmasını düşünmektedirler. Rusya'nın buna izin vermemesi de bölge ülkeleri açısından bir ikilem oluşturmakta ve bu korku durumu devam edecek gibi görünmektedir.

Özetle, Rusya 2008 yılındaki savaşla dünyaya Gürcistan üzerinden eski Sovyet Cumhuriyetleri'ne ve özellikle Ukrayna'ya güçlü bir mesaj vermiştir ve bu ülkelerde yaşayan ortak etnik kökene sahip toplulukların korunacağını ve gelecekte birleşme hedefinin bilinmesini istemiştir (Donovan, 2009, s. 6). Rusya'nın Gürcistan savaşına dahil olması, Güney Osetya halkını bağımsızlık için teşvik etmesi ve bu bağımsızlığı tanıması karşısında uluslararası toplumdan hiçbir tepki almaması da ilerleyen süreçte başka operasyonlar gerçekleştirebileceğinin işareti olarak sayılabilir. Böylelikle, Rusya hem bölge ülkelerine hem de uluslararası topluma bölgede oldukça etkili bir devlet olduğunu da göstermiştir.

2014 Kırım İlhakı

2008 yılında uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Güney Osetya'nın bağımsızlığını teşvik eden ve destekleyen Rusya, bu bağımsızlığı tanıyan az sayıda devletten biri olmuştur. Rusya'nın Güney Osetya'yı tek taraflı tanınması, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ihlali gerekçesiyle NATO ve diğer Batılı devletler tarafından kınanmıştır. Rusya'nın bir ülkenin toprak bütünlüğüne müdahale edip ayrılıkçı grupları desteklemesi, uluslararası toplumun tepkisiyle karşılaşmış, ancak bu tepki sınırlı kalmış ve ciddi yaptırımlarla sonuçlanmamıştır. Bu durum, Rusya'nın ilerleyen süreçte benzer girişimlerde bulunabileceğine dair bir işaret olmuştur. Kısa bir süre sonra Rusya, benzer bir tutumu Kırım'da da sergileyerek bu eğilimi doğrulamıştır.

Kırım'ın Rusya'nın hedefinde olmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Asya ile Doğu Avrupa arasındaki stratejik konumu ve Karadeniz'in ticaret yollarını diğer kıtalara bağlıyor olması, Kırım'ı ticari anlamda da önemli bir noktaya taşımıştır. Bu faktörler Kırım'ın stratejik değerini korumuş ve birçok ülkenin ilgisini çekmiştir. Kırım, 4. yüzyıldan itibaren farklı Türk gruplarına ev sahipliği yapmış ve 9. ve 10. yüzyıllarda Hazar hakimiyeti ile bölgede Türk varlığı önemli ölçüde hissedilmeye başlamıştır. Hazarlar, Kırım'da güçlü bir devlet kurmuş ve bölgenin stratejik öneminden yararlanarak güçlü bir imparatorluk haline gelmiştir (Kaya, 2014, s. 359). Osmanlı'nın son zamanlarına kadar Kırım'da çeşitli Türk devletleri varlıklarını sürdürmüştür.

1475-1774 yılları arasında Kırım, bir Hanlık olarak Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı kalmıştır. 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Rus işgaline uğrayan Kırım'da, Rusya bölgeyi Ruslaştırma politikası doğrultusunda sistematik bir şekilde Tatarları sürgün etmiş ve yerlerine Rus vatandaşlarını yerleştirmiştir (Dawson, 1997, s. 431). 1784 yılında Kırım, Kuban ve Taman'ın Rusya'ya ilhak edildiğini duyurmuş ve resmen Rusya sınırlarına katılmıştır (Hülagü, 2004, s. 7). Bu süreçte Kırım'da Tatarların bağımsızlık çabaları olmuş ve 18 Ekim 1921 tarihinde Kırım Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak bu otonom yapı varlığını sürdürememiş ve 1945'te Kırım tekrar Rusya'ya dahil olmuş (Çapraz, 2006, s. 61) ve Rusya, Kırım'ın Ruslaştırılması politikasına devam etmiştir (Özcan, 2005, s. 30). 1953 yılında Stalin'in ölümüyle iktidara gelen Nikita Kruşçev, 1654 Pereyaslav Antlaşması'nın 300. yıldönümü hediyesi olarak Kırım'ı, Rusya ve Ukrayna arasındaki 300 yıllık dostluğun göstergesi olarak Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlamıştır (Dawson, 1997, s. 431).

SSCB'nin 1991 yılında dağılmasıyla birlikte diğer birlik ülkeleri gibi Ukrayna da bağımsızlığını kazanmış ve Kırım da bu yeni devlete kalmıştır. 1996 yılında kabul edilen Ukrayna Anayasası'nın X. Bölümü¹ uyarınca Kırım'ın Ukrayna'ya bağlı bir cumhuriyet olduğu ifade edilmiştir (Yalçınkaya, 2005, s. 106). Ancak bu süreçte Kırım, Ukrayna'dan daha fazla özerklik talebinde bulunmuş ve kendi anayasasını oluşturmak istemiş, ancak bu talep Ukrayna tarafından kabul görmemiştir. Bu durum, Kırım-Ukrayna arasında siyasi bir krize neden olmuştur (Gafarlı, 2014).

Kırım, adeta Ukrayna'ya hediye edilmiş gibi görünse de, Rusya'nın etkisi altında kalmaya devam etmiştir (Şahin, 2015, s. 335). Rusya burada Kırım yarımadasını bir Slav devletine dönüştürmek amacıyla bölgedeki Kırım Tatarlarının varlığını istememiştir. Bu sebeple de Kırım'daki Tatar halkının kültürel ve manevi değerlerini yok etmeye yönelik bir politika benimsemiştir. Bu doğrultuda demografik yapının değiştirilmesi için öncelikle Tatarlar bölgeden göç

¹ Ukrayna Anayasası, <https://www.ukr-ayna.com/wp-content/uploads/2020/06/Ukrayna-Anayasas-T-rk-e-ev-risi.pdf>, 3.11.23

etmeye zorlanmış, daha sonra ise başta Rus olmak üzere farklı milletlerden insanlar bölgeye yerleştirilerek yarımadanın demografik yapısı değiştirilmeye çalışılmıştır (Kırımlı, 2002). Bu, Rusya'nın Gürcistan-Güney Osetya müdahalesinde izlediği politikanın benzerini Kırım'da da uyguladığını göstermektedir. Rusya, 2014'teki ilhakına bir hazırlık olarak bu bölgede benzer adımları atmıştır.

Rusya'da Mart 2000'deki başkanlık seçimlerini Vladimir Putin'in kazanmasıyla ülke açısından her yönüyle yeni bir dönem başlamıştır. Kırım açısından da bu tarih önemlidir çünkü Putin, göreve gelmesiyle birlikte sürekli olarak Kırım'ın Rusya'nın bir parçası olduğunu vurgulamış ve bu hedefi gerçekleştirmek üzere politikalar izlemiştir. Nitekim 2014 yılında bu hedefini gerçekleştirmiş ve Kırım'ı Rusya'ya bağlamıştır. Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesiyle sonuçlanan süreçte bir dizi gelişme yaşanmıştır. Bunlardan ilki, tıpkı Gürcistan'ın yaptığı gibi Ukrayna'nın da AB'ye yönelmesidir. Ukrayna, 2007 yılında AB üyeliği için müzakerelere başlamış ve bu görüşmeler 2012 yılında tamamlanmıştır. Ancak Kasım 2013'te Vilnius Zirvesi'nde imzalanması beklenen Ortaklık Anlaşması, dönemin Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in halkın AB üyeliği taleplerini görmezden gelip Rusya ile işbirliği yaparak iptal etmesi nedeniyle askıya alınmıştır (Akman, 2014, s. 3). Yanukoviç'in AB ile Derinleştirilmiş Doğu Ortaklığı Projesi görüşmelerine katılmaması, halkın tepkisini daha da artırmıştır (Taşdemir, 2016, s. 659).

Yanukoviç'in AB ile Ortaklık Anlaşmasını imzalamama kararı ve Rusya ile işbirliği, Kiev'deki Bağımsızlık Meydanı'nda halk protestolarına neden olmuştur. Polis, muhalefet protestolarını şiddetle bastırılmış, bu da gerilimi daha da artırmıştır. Batı yanlısı ve Rusya yanlısı gruplar arasındaki siyasi çatışmalar ve ayaklanmalar, kamu binalarının işgal edilmesine yol açmış ve Rusya yanlısı Devlet Başkanı Yanukoviç, Rusya'ya sığınmak üzere ülkeyi terk etmiştir.

Yanukoviç'in Rusya'ya sığınmasının ardından Parlamento, hükümeti azlederek Oleksandr Valentiniç Turçinov liderliğinde yeni bir geçici hükümet kurmuştur (Baharççek vd., 2015, s. 36). 2014 yılında yapılan seçimlerde Petro Poroşenko'nun seçilmesiyle birlikte ülkede siyasi atmosfer değişmiştir. Poroşenko, Batı yanlısı bir lider olarak öne çıkmış, Rusya da bu durumdan rahatsızlık duymuştur. Rusya, uzun süredir sürdürdüğü yakın çevre politikası çerçevesinde önemli bir stratejik konuma sahip olan Kırım'ı tamamen kaybedeceği endişesine kapılmıştır. Bunun üzerine Rusya bölgedeki kontrolünü kaybetmemek adına Kırım Yarımadası'nda Rusya yanlılarını harekete geçirmiş ve bölgedeki Rus üssünden askeri birliklerin sık sık farklı şehirlerde görünmesiyle adeta göz dağı vermiştir. Kısa sürede olaylar büyümüş, 26 Şubat 2014'te bir taraf Kırım Tatar Türkleri diğer taraf Rusya yanlıları olmak üzere zıt gruplar Parlamento önünde karşı karşıya gelmiştir. Bir gün sonra ise "Yeşil adamlar" olarak adlandırılan, üzerlerinde aidiyet belirten hiçbir simge bulunmayan asker üniformalı silahlı kişiler; havalimanını, kamu binalarını ve Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu'nu ele geçirmiştir. Rusya'nın işgalinden sonra Kırım'da Rus yanlısı silahlı grupların kontrolündeki parlamento, referandum yapılması kararı almıştır. 26 Şubat 2014'te Kırım Tatar Türkleri ve Rusya yanlısı gruplar arasında gerilim yaşanmış, ardından "Yeşil adamlar", Kırım'ın çeşitli bölgelerini ele geçirmiştir. Rusya, Ukrayna'daki hükümet karşıtı protestoların yol açtığı otorite boşluğundan faydalanarak Kırım'ı işgal etmiş ve kısa sürede kontrolü altına almıştır (Traynor, vd. 2014).

Rusya'nın işgalinin ardından, Rus yanlısı silahlı grupların kontrolündeki Kırım Parlamentosu'nda, "Kırım Ukrayna'ya ait olarak mı kalmalı yoksa Rusya'ya mı bağlanmalı?" sorusunu içeren bir referandum kararı alınması yönünde baskı yapılmıştır. Bu çerçevede, 6 Mart 2014'te Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu baskılar karşısında, bir referandum yapılması

kararını açıklamıştır. Bu tarihten itibaren Rusya, Kırım Tatarlarını ve Ukraynalıları göçe zorlayarak yerlerine Rusları yerleştirmek üzere bir demografik değişim politikası uygulamıştır. Ayrıca, Güney Osetya'da olduğu gibi Kırım'da da politikalarına hukuki sebep oluşturmak adına adeta pasaport dağıtmaya başlamıştır (Nagashima, 2019, s. 187). Rus yanlısı silahlı güçlerin etkisi altında 16 Mart 2014'te gerçekleştirilen referandum sonucunda, sandığa giden Rus çoğunluk Kırım'ın Rusya'ya katılması yönünde oy kullanmıştır. Bu referandum, Moskova tarafından "Kırım'ın Rusya ile yeniden birleşmesi" olarak adlandırılmıştır. Kırım'da yaşayan Tatarların protesto ettiği bu referanduma katılım oranı %83 olarak açıklanmış ve katılanların %96'sının Rusya'ya bağlanmak yönünde oy kullandığı ifade edilmiştir (Veselova, 2019).

Referandumun yapıldığı aynı gün, Kırım Parlamentosu bağımsızlığını ilan etmiş ve Rusya tarafından tanınan bu bağımsızlığın ardından 21 Mart tarihinde Kırım resmen Rusya'ya bağlanmıştır (Salushev, 2014, s. 37). Ancak, Rusya'nın bu hamlesi uluslararası toplumdan sert tepkiler almıştır. BM Güvenlik Konseyi'nde Kırım referandumunun yasal olmadığı yönünde karar alınmış ve Rusya'nın G8 üyeliği askıya alınmıştır (Matera, 2017, s. 172). Ancak, Rusya bu tepkilere rağmen ciddi bir yaptırımla karşılaşmamıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 1994'te imzaladığı Budapeşte Memorandumu'na aykırı olarak 21 Mart 2014'te "Kırım ve Sivasopol'ün Rusya'ya bağlanması ve yeni federal bölgeler oluşturulmasını" öngören yasayı imzalamış ve Kırım'ı ilhak etmiştir. Kırım ve Sivastopol federal birim olarak Rusya'ya katılmıştır (Biersack vd., 2015, s. 247).

Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Rusya, uluslararası kamuoyuna bölgede yaşayan nüfusun çoğunluğunun Rus ve Rusça konuşan halklardan oluştuğu ve bu nüfusu koruma sorumluluğu olduğu vurgusunu yapmıştır. Ancak asıl nedenler hem ekonomik hem de siyasi kaynaklıdır. Kırım'ın kontrolü, Karadeniz'in ekonomik kaynaklarına erişim ve stratejik konumu açısından büyük bir önem taşımaktadır (Dawson, 1997, s. 431). Böylesine önemli bir bölgeyi kaybetmeye niyeti olmayan Rusya, Kırım'ı farklı gerekçelerle ilhak ederek bu amaca ulaşmıştır. Ayrıca, Rusya'nın NATO'nun bölgedeki genişleme stratejisine tepki olarak Kırım'ı ilhak ettiği de belirtilmektedir. Rusya, "yakın çevre" politikası çerçevesinde yakınındaki ülkeler üzerindeki nüfuzunu arttırmak ve bu hedefe ulaşmanın önündeki engelleri kaldırmayı amaçlamıştır.

Rusya'nın, Gürcistan'da olduğu gibi Kırım'da da izlediği irredantist politika, Rus nüfusunu vurgulayarak benzer bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu politika kapsamında Rusya, Rusların ve Rusça konuşan toplulukların haklarını koruma amacını dış politikasının merkezine yerleştirmiş ve Rusları "bölünmüş bir millet" olarak tanımlamıştır. Kırım'daki ve Ukrayna'nın doğusundaki Rusları, Rus ulusunun bir parçası olarak görmüş ve bu toplulukları yeniden birleştirme arzusunu açıkça ifade etmiştir. Rusya, Kırım'ın demografik yapısını değiştirmek amacıyla uzun vadeli bir tehcir, sindirme ve Ruslaştırma politikası izlemiş ve bölgede büyük bir Rus nüfusunun oluşmasına çalışmıştır. Ancak, bu politikalar bölgedeki çoğunluğun Ukraynalı ve Tatarlardan oluştuğu gerçeğini değiştirmemiştir. Yine de bu politika referandumda istenilen sonucun alınmasına yardımcı olmuş ve ilhaka giden süreci kolaylaştırmıştır. Bir anlamda irredantist olarak tanımlayabileceğimiz bu politika ile Rusya bölgedeki Rus nüfusu bahane ederek bu toprakları ilhak etmiş ve kendine bağlamıştır. Bütün bunlara rağmen Kırım'da Slav kimliğinin ve Rus etnisitesinin hâkim olduğundan bahsetmek çok da olası değildir (Onuch, vd., 2018)

Rusya, uluslararası toplumun tepkilerine rağmen Gürcistan'da olduğu gibi Kırım'da da çeşitli bahaneler (Kırım'ın tarihi Rus toprakları olduğu, Bölünmüş Rus Halkının bir araya getirilmesi gerekliliği gibi) ileri sürerek yayılmacı ve genişlemeci politikalarını sürdürmüştür. Putin, ilhak sonrasında "Kırım'ın Rusya ile yeniden birleşmesi ile adaletin sağlandığı" (Morkva, 2021, s. 379) açıklamasıyla bunu dünya kamuoyuna duyurmuştur. Ancak, gerçekte Kırım bir Rus toprağı değildir ve bölgede yaşayan Ukraynalı ve Tatar nüfusun sayısı Ruslara göre oldukça fazladır. Rusya'nın ilhak gerekçeleri gerçeğı yansıtmamaktadır. Rusya'nın Kırım'ın ilhakı sırasında uyguladığı politikaların ve ilhak gerekçelerinin uluslararası hukukta hiçbir dayanağı bulunmamaktadır. Üstelik, BM Şartı'na göre bu eylemler, kuvvet kullanma yasağının; müdahale etmeme ilkesinin, iç işlerine karışmama yasağının; toprak bütünlüğü ilkesinin ve kendi kaderini tayin hakkının ihlal edilmesi anlamındadır.

Özellikle vurgulanması gereken husus, Rusya'nın yayılmacı politikalarının uluslararası toplumdaki ciddi bir muhalefet veya etkili yaptırımla karşılaşmamasıdır. Hem Gürcistan Savaşı'nda hem de Kırım ilhakında Rusya'ya karşı direnç gösteren bir güç ortaya çıkmamış ve bu eylemler "oldu-bittiye" dönüşmüştür. Bu durum, gelecekte daha fazla müdahale ve ilhak olasılığını artırabilir hem bölgesel hem de küresel sorunlara yol açabilir ve bu da önemli bir risk teşkil etmektedir.

2022 Ukrayna-Rusya Savaşı

Rusya ve Ukrayna, aynı coğrafyayı paylaşan ve yüzyıllardır birlikte var olmuş iki devlettir. Ancak Rusya'nın "yakın çevre" politikasının bir parçası olarak Sovyetler Birliği'nden kopan devletler üzerinde kurmak istediğı hegemonya ve tarihsel olarak diğer bölge devletlerin hala sahibi olduğu düşüncesi, özellikle Ukrayna üzerinde tahakküm kurma hedefini her zaman gündemde tutmuştur.

Ukrayna'nın, Rusya açısından bu kadar önemli olmasında üç neden öne çıkmaktadır (Saraçlı, 2015, s. 74). İlk olarak, Ukrayna'nın NATO ve AB genişleme alanı dahilinde bulunması ve bunun Rusya açısından siyasi riskler ve güvenlik endişeleri teşkil etmesidir. Halihazırda Ukrayna, Rusya ile NATO arasında bir tampon görevi görmekte olup bu stratejik konumu nedeniyle Rusya için son derece önemlidir. İkinci neden, Ukrayna'nın özellikle doğusunda bulunan Rus ve Rusça konuşan azınlıklardır. Günümüzde Ukrayna'da yaklaşık 11 milyon kişi Rusça konuşmaktadır.² Ukrayna'nın bu kadar büyük bir Rus nüfusuna sahip olması, diğer bölge ülkelerinden ayrışmasına neden olmaktadır. Üçüncü neden ise Ukrayna'nın enerji kaynaklarının nakil yolu üzerinde bulunması ve enerji arzı ile güvenliği açısından kilit bir öneme sahip olmasıdır. Belki sadece bu özelliğı bile Ukrayna'nın Rusya için neden vazgeçilmez bir ülke olduğunu bize göstermektedir. Ancak, bu nedenler tek başına Rusya ile Ukrayna arasındaki savaşı açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, bu savaşın nedenlerine ayrıca değinmek faydalı olacaktır.

Ukrayna, coğrafi konumu itibarıyla önemli bir noktada bulunmaktadır. Yaklaşık 750 yıl boyunca Rusya İmparatorluğu'nun hakimiyeti altında kalan Ukrayna, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını ilan etmiştir. Ukrayna yeni bir ülke olarak kendi kimliğini

² Ukrayna nüfusunun %40'ı Ukraynaca konuşan Ukraynalılardan, %34'ü Rusça konuşan Ukraynalılardan oluşmakla beraber bütün Ukraynalıların yaklaşık %55'i günlük hayatlarında Rusça'yı tercih etmekte. Bkn: Korostelina, C. (2003). "The Multiethnic State-Building Dilemma: National and Ethnic Minorities Identities in the Crimea". *National Identities*. V/2: 141-159, s. 143.

oluşturmaya çalışsa da henüz tam bir birlik sağlanamamıştır ve ülke, Doğu-Batı olarak bölünmüş durumdadır. Ülkenin doğusunda yaşayanlar genellikle Rus ve Rusça konuşan Ukraynalılardan oluşmakta ve bu kesim, Rusya ile yakın ilişkilerin ülkenin geleceği için faydalı olacağına inanmaktadır. Öte yandan, ülkenin batısındaki milliyetçi ve Batı yanlısı Ukraynalılar, ülke çıkarları için NATO ve AB üyeliğinin önemli olduğuna inanmaktadır (Bayraklı, 2014, s. 1-2). Ayrıca, 1954'te Peresyoslav Anlaşması'nın 300. yılı hediyesi olarak Rusya'dan ayrılarak Ukrayna'ya bağlanan Kırım bölgesi gibi özel bölgeler de sorunları artırmış ve bölünmeye yol açmıştır (Tecer, 2014, s. 110). Ukrayna'nın kendine has bu yapısı, ilerleyen süreçte ülke içinde huzursuzluklara neden olmuş ve nihayetinde bölünmeye varan bir süreç yaşanmıştır.

Ukrayna, 1991'den 2014'e kadar Rusya yanlısı liderler (Viktor Yuşçenko, Viktor Yanukoviç) tarafından yönetilmiştir. Ancak, 2014'te ülkede ortaya çıkan halk isyanları sonucunda Viktor Yanukoviç'in Rusya'ya kaçmasıyla birlikte, ülkede Batı yanlısı olarak bilinen Petro Poroshenko dönemi başlamıştır. Bu karışık dönemde, Kırım'da yapılan referandum sonucunda Rusya'ya katılma kararı alınmış ve Kırım Rusya tarafından ilhak edilmiştir. Uluslararası toplumun bu haksız ilhaka tepki göstermemesi, Ukrayna'da milliyetçilik duygularını artırmış ve Rusya'ya olan düşmanlığı körüklemiştir. Bu gelişmeler, iki ülke arasındaki gerilimin günümüze kadar devam etmesine neden olmuştur.

Bu gergin ortamda, Kırım'ın ilhakının etkisi altında kalan Ukrayna'nın doğusundaki Rus yanlısı ayrılıkçılar, Donetsk ve Luhansk'ta bağımsızlık çağrısında bulunmuşlardır. Rusya'nın desteğiyle gerçekleşen referandumlar sonucunda, bu iki ayrılıkçı bölge 12 Mayıs'ta resmi olarak bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir (Vlasova, 2014). Ancak, iki ülkenin savaşa sürüklenmesine neden olan gerekçe, Rusya'nın, Ukrayna'nın doğusundaki Donbass'taki Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri'nde Ruslara karşı insan hakları ihlallerinin olduğu ve bu nedenle Rusya'dan yardım istediği iddiasıdır (Karasoy, 2022, s. 46). Bu iddia üzerine Rusya, kendi vatandaşlarını korumak amacıyla ayrılıkçı bölgelere girme kararı almış ve 24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya saldırmasıyla savaş başlamıştır (Yılmaz, vd., 2022, s. 70). Rusya ile Ukrayna arasındaki savaş devam ederken bölgeyi işgal eden Rusya bir referandum yapmış ve 30 Eylül 2022'de bu iki bölgeyi ilhak ederek kendi topraklarına dahil etmiştir (Matveeva, 2022, s. 426). Rusya'nın aynı yöntemle topraklarına üçüncü bir bölgeyi dahil ederek genişlemesi karşısında, AB, NATO ve ABD sadece sonuçları tanımayacağını açıklamış ve bundan öteye geçecek bir tepki göstermemiştir.

Rusya, Kırım ilhakında olduğu gibi Ukrayna savaşını başlatırken bazı gerekçeler ve argümanlar sunmuştur ve bu konunun tartışılması gerektirmektedir. İki ülke arasında uzun yıllardır devam eden gerilim, Volodimir Zelensky'nin 2019 yılında Devlet Başkanı olmasının ardından önemli ölçüde artmıştır. Bu yeni dönemde Ukrayna, yüzünü tamamen Batı'ya dönmüş ve NATO'ya katılma hedefini stratejik bir öncelik olarak benimsemiştir. Ukrayna Parlamentosu'nun NATO üyeliğini onaylaması, Rusya'nın tepkisini çekmiştir. Rusya, Ukrayna'nın 2014'te başlayan Batılılaşma sürecini ve NATO ve AB üyeliği isteğini sonlandırmayı amaçlamakta ve şimdilik Ukrayna'nın tarafsız bir ülke olarak kalmasını hedeflemektedir.

Rusya'nın bu savaşı başlatırken öne sürdüğü bir diğer gerekçe de tartışmalıdır. Rusya hala Ukrayna'nın kendisine ait bir bölge olduğunu iddia etmekte ve Ukrayna'nın bağımsız bir devlet olduğunu kabullenmemektedir. Putin, Kırım ilhakı sonrasında dünya kamuoyu ile paylaştığı bir konuşmasında, "Ukrayna bir devlet olarak "yapay bir varlık"tır, Ukrayna'nın güney-

doğusundaki topraklar ve Kırım her zaman etnik Rusların yaşadığı bölgelerdi ve etnik yapılarına bakılmaksızın Sovyet yetkilileri tarafından bu topraklar haksız yere Rusya'dan alınıp Ukrayna'ya devredilmiştir" diyerek bu görüşünü açıklamıştır (BBC, 2014). Putin'in Ukrayna savaşından bir gün önce yapmış olduğu "Ukrayna diye bir millet yoktur, Ukraynalılar Ruster, soydaşımızdır" açıklaması, soydaşlık ilişkisini vurgulayarak, bu bölgelerin tamamen Rusya'ya ait olduğunu ve tek bir devlet altında birleştirilmesi gerektiğini açıkça belirtmiş ve bu, adeta bir "Rus İrredantizmi Manifestosu"nun ilanı olmuştur (Michel, vd. 2015). Bu bağlamda, Ukrayna'nın tamamının Rusya'ya bağlanması ve bu ulusların varlıklarını tek bir devlet olarak devam ettirmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Bu açıklamadan bir gün sonra başlayan savaşın, Rusya'nın bu amacını gerçekleştirmek üzere yürütüldüğünü söylemek yerinde olacaktır.

Rusya'nın savaş için ortaya koyduğu diğer bir gerekçe, öncekilerle bağlantılıdır. Rusya, Ukrayna'daki etnik Rus halkının zulme uğradığını ve özellikle Kırım'da etnik Rusların Rusça konuştukları için asimilasyon tehdidi altında olduklarını savunarak insancıl müdahale hakkını kullanma iddiasında bulunmuştur. Ancak, uluslararası raporlar, bu iddiaların gerçek dışı olduğunu ortaya koymuştur (Morkva, 2021, s. 382). Bütün bunlara rağmen, Rusya, daha önce Gürcistan ve Kırım'da benzer nedenlerle savaşmış ve uluslararası bir engelle karşılaşmamıştır. Bu durum, Rusya'nın oldukça cesaretlenmesine neden olmuş ve Ukrayna'yı kendi topraklarına dahil etme amacını açıkça ifade ederek, yaklaşık sekiz yıldır bu hedefi gerçekleştirmek üzere sürdürdüğü bir savaş desteklemiştir.

Sonuç

Uluslararası ilişkilerde sorunlu kabul edilen bazı kavramlar vardır ki irredantizm de bunlardan biridir. Kavram ile ilgili bu sorunun kaynağı, net bir tanımının yapılamaması, çerçevesinin çizilememiş olması ve uygulanmasının devletlerin iradelerine bırakılmasıdır. Bir devletin, başka devletlerde yaşayan soydaşları üzerinde kontrol sahibi olma ve bu toplulukların bulunduğu toprakları kendi sınırlarına katma arzusunu ifade eden irredantizm tanım itibarıyla de oldukça problemlidir ve istismara açıktır. Çünkü her ne kadar soydaş toplumların bir araya gelmesi olumlu bir amaç ifade etse de özü devletlerin toprak bütünlüğünün ihlal edilmesine dayanmaktadır. Bu anlamda uluslararası hukukun temel ilkelerine de aykırılık teşkil etmektedir.

2008 yılından beri Rusya irredantist politikaları gerekçe göstererek Gürcistan-Güney Osetya Savaşına müdahil olmuş, Kırım'ı ilhak ederek topraklarına dahil etmiş ve Ukrayna'yla da günümüzde de devam eden bir savaş başlatmıştır. İlk olarak 2008'de Gürcistan'dan bağımsızlık talep eden Güney Osetya'yı bu yolda desteklemiştir. Uluslararası hukuka göre meşru kabul edilemeyecek bir referandum ile Güney Osetya'nın Gürcistan'dan bağımsızlığını uluslararası toplumun itirazlarına rağmen kabul etmiştir. Rusya'nın buradaki amacının, hali hazırda kendi sınırları dahilinde bulunan Kuzey Osetya'yı bahane ederek Güney Osetya'yı da kendi sınırlarına dahil etme amacının olabileceğini tahmin etmek çok da zor değildir.

2014 yılına gelindiğinde ise Rusya, Kırım'ı ilhak etmiştir. Bu ilhaka gerekçe olarak burada yaşayan Rus kökenli ve Rusça konuşan toplulukları bahane etmiştir. Kırım'da da Güney Osetya'da olduğu gibi referandum gerçekleştirilmiş ve bu referandum sonucunda halkın büyük çoğunluğu Rusya'ya bağlanma yönünde oy kullanmıştır. Nitekim, kısa sürede Rusya, uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Kırım'ı ilhak ederek topraklarına dahil etmiştir. 2022 yılına gelindiğinde ise Rusya, aynı bahaneyle Ukrayna ile bir savaş başlatmış ve bu bu savaş günümüze kadar hala devam etmektedir.

Rusya'nın bu üç operasyonundan yola çıkarak bazı çıkarımlar yapmak mümkündür. İlk olarak, Rusya, SSCB sonrası kendini bölgenin lideri olarak görmekte ve buradaki bağımsız devletleri hala kendinin bir parçası olduğunu varsayarak topraklarına yeniden katma hakkına sahip olduğuna inanmaktadır. Bu hakkı kullanmak içinde bu ülkelerdeki Rus kökenli ve Rusça konuşan halkı ortaya sürerek irredantist politikalar uyguladığını uluslararası topluma lanse etmiştir. Yani Rusya irredantizmi topraklarını genişletmek üzere bir bahane olarak kullanmıştır.

İkinci olarak, Rusya, yakın çevre politikası kapsamında bölge ülkeleri üzerinde etkisini her daim hissettirmiş ve bu ülkelerin NATO, ABD ve AB başta olmak üzere batılı devletlerle yakınlaşmasını tehdit olarak algılamıştır. Bu yönde eğilimi olan ülkelere çeşitli bahanelerle operasyonlar gerçekleştirmiştir. 2008 sonrası operasyonlar incelendiğinde, hangi bölge ülkesi NATO ve AB ile üyelik müzakereleri yapmaya başladıysa Rusya'nın hemen farklı gerekçelerle oraya müdahale gerçekleştirmiştir.

Üçüncü olarak, uluslararası toplumun Rusya'nın bu operasyonlarına tepkisinden bahsetmek gereklidir. Nitekim Rusya, özellikle 2008'den bu yana yürüttüğü yayılmacı politikaları karşısında uluslararası toplumdan ciddi bir yaptırım ile karşılaşmamıştır. Bir takım siyasi ve ekonomik ambargolar uygulanmış olsa da hiçbirisi Rusya'yı engelleyememiştir. Bu tepkisizlikten cesaret alan Rusya, kenini bölgesel ve küresel anlamda önemli bir güç olduğunu düşünmüştür. İfade etmek gerekir ki Rusya, ilk olarak Gürcistan savaşı sırasında uluslararası toplum caydırıcı tepkiler vermiş olsaydı belki de Kırım ilhaki ve Ukrayna savaşı olmayacaktı.

Dördüncü olarak, bu çalışmanın konusu olmamakla birlikte, Rusya'nın müdahalelerinin uluslararası hukuka uygunluk perspektifinden değerlendirmekte fayda vardır. Bu bağlamda Rusya'nın operasyonlarına ilişkin sunduğu gerekçeler (irredantizm ve insani müdahale gibi) kanıtlanamadığından herhangi bir müdahale hakkı vermemektedir. Bu nedenle metin içinde tartışılmamış olsa dahi sonuçta Rusya'nın uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan kuvvet kullanma yasağı ve devletlerin içişlerine karışmama ilkelerine de aykırı davranmış ve açıkça uluslararası hukuku ihlal etmiş olduğunu da belirtmek elzemdir.

Sonuç olarak irredantizm, uluslararası ilişkilerdeki sorunlu ve çelişkili kavramlarından- dır. Rusya özelindeki örneklerden de görüldüğü üzere irredantizmin diğer devletlere örnek olması ve yaygınlaşması daha fazla probleme neden olacaktır. Öyle ki dünyada hiçbir devletin tek bir ulustan oluşmaması ve her bir ulusun etnik, dinsel ve dilsel ayırım taleplerinin karşılanması dünya ülkelerinde sınırsız parçalanmaları da beraberinde getirecektir. Bu durumda da uluslararası barış ve istikrarı sağlamak mümkün olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- ACER, Y. – İ. KAYA (2014). *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- AĞACAN, K. (2004). "Saakaşvili'nin Güney Osetya Operasyonu: Bir Hipotezin Testi". *Stratejik Analiz*. V/54.
- AKMAN , H. (2014). "Kırım-Sivastopol Üssü ve Karadeniz Rus Filosunun Paylaşım Sorunu". *Turkish Studies*. IX/1: 1-20.

İrredantizm Perspektifinden Rusya'nın 2008 Sonrası Operasyonları

- ALPTEKİN, G. (2021). "2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Büyük ve Bölgesel Güçlerin Tepki ve Politikaları". *Rusya Araştırmaları Dergisi RUSAD*. VI: 110-130.
- AMBROSIO, T. (2001). *Irredentism: Ethnic Conflict and International Politics Irredentism*. United States of America: Preager Publishers.
- AMBROSIO, T. (2014). "The Rhetoric of Irredentism: The Russian Federation's Perception Management Campaign and the Annexation of Crimea". *Small Wars & Insurgencies*. XXVII/3: 467-490.
- ANDERSON, G. (2013), "Secession in International Law and Relations: What Are We Talking About?". *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review(ILR)*. XXXV/3: 343-388.
- ARBATOVA, N. A. (2009). "The Impact of the Caucasus Crisis on Regional and European Security". *Southeast European and Black Sea Studies*. IX/3: 287-300.
- ARIBOĞAN, D. Ü. Vd. (2000). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü* (ed. Faruk Sönmezoğlu). İstanbul: Der Yayınevi.
- BAHARÇİÇEK, A.- O. AĞIR (2015). "Kırım'ın Rusya Federasyonu'na Bağlanması'nın Rusya'ya Komşu Ülkelere Olası Etkileri". *Akademik Bakış Dergisi*. LII: 29-47.
- BAYRAKLI, E. (2014). "Avrupa Birliği'nin Ukrayna Kriziyle İmtihani". *SETA Perspektif*, XL.
- BBC (2014). "Putin: Kırım Hep Rusya'nın Parçası Oldu". Erişim Tarihi: 09.12.2023. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140318_putin_kirim.
- BEZHANISHVILI, Z. (2009). "Between Conflict and Partnership, Contemporary Developments in Russian-Georgian Relations ". *Russian Politics and Law*. XLVII/3: 19-35.
- BIERSACK J.- S. O'LEAR (2015). "The Geopolitics of Russia's Annexation of Crimea: Narratives, Identity, Silences, and Energy". *Eurasian Geography and Economics*. LV/3: 247-269.
- CAFEROV, N. - A. ASLANLI (2016). "Karabağ Sorununda Ateşkes ve Rusya". *Ermeni Araştırmaları*. LIII: 239-259.
- COTRILL, Y. (2011). "The Ruckus in the Caucasus: A Case Against Mikheil Saakashvili for Crimes Against Humanity in the August War". *University of the District of Columbia Law Review*. XIV/1: 224- 240.
- ÇAPRAZ, H. (2006). "XIX. Yüzyılda Çarlık Rusyasının Kırım Politikası". *Karadeniz Araştırmaları*. XI: 57-70.
- ÇELİK, K. N. - M. TUĞLUCA (2022). "Tiflis'in Fethi Ve Osmanlı'ya Entegrasyon Çabaları (1723- 1735)" . *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*. VI/2: 49-75.
- DAWSON, J. I. (1997). "Ethnicity, Ideology and Geopolitics in Crimea". *Communist and Post- Communist Studies*. XXX/4: 427-441.
- DONOVAN, G. T. (2009). "Russian Operational Art in the Russian-Georgian War of 2008". *U.S. Army War College, Carlisle Barracks*. Strategy Research Project.

- ERKAN, S. (2015). "Güney Osetya Sorunu ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı". *Turkish Studies*. X/13: 71-92.
- FRANCK T. M.- RODLEY, N. (1973). "After Bangladesh: The Law of Humanitarian Intervention by Military Force". *American Journal of International Law*. LXVII/2: 275-305.
- FUMAGALLI, M. (2010). "Irredentism". *International Encyclopedia of Political Science*, I. (Ed. Bertrand Badie). Singapore: SAGE Publication: 1346-1348.
- FUZESİ, J. (2006). *Explaining Irredentism: The Case of Hungary and its Transborder Minorities in Romania and Slovakia*. London: London School of Economics and Political Science. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- GAFARLI, O. (2014). "Kırım krizi ve Türkiye". *Bilgesam*. Erişim Tarihi: 10.11.2023. <http://www.bilgesam.org/incele/598/-kirim-krizive-turkiye/#.WIUL5H0dJdg>.
- HIGGINS, N.- K. O'REILLY (2009). "The Use of Force, Wars of National Liberation and the Right to Self- Determination in the South Ossetian Conflict". *International Criminal Law Review*. IX/3: 567-583.
- HÜLAGÜ, M. (2004). "Kırım Hanlığının Kuruluşu ve Türk-Rus İlişkilerindeki Yeri (1441-1783)". *Uluslararası Türkoloji Sempozyumu* (31 Mayıs-4 Haziran 2004). Ukrayna: TİKA: 1-39.
- İNSEL, A. (2016). "İrredantizm Üzerine". Erişim Tarihi: 30.06.2023: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/ahmet-insel/irredantizm-uzerine-609526>
- KARAGIANNIS, E. (2013). "The 2008 Russian-Georgian war via the lens of Offensive Realism". *European Security*. XXII/1: 74-93.
- KARASOY, H. A. (2022). "Hibrit, Asimetrik ve Vekâlet Savaşları: 2022 Rusya Ukrayna Savaşını Üçlü Sacayağı Üzerinde Bir İnceleme". *Journal of Civilization Studies*. VII/2: 44-56.
- KAYA, T. (2014). "Kırım Türklerinin 1944 Sürgününün 70. Yılında Kültür ve Sanattaki İz Düşümleri Üzerine Düşünceler". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. LI/357-378.
- KIRDAR, S. (2008). "Conflict Resolution in Georgia: An Analysis Applying the Intractable Conflict Theory and the Governmental Politics Model". *Perceptions*. XIII/3: 51-71.
- KIRIMLI, H. (2002), "Rus İdaresi Dönemi". *İslam Ansiklopedisi*. Erişim Tarihi: 20.11.2023. <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c25/c250305.pdf>.
- KOROSTELINA, C. (2003). "The Multiethnic State-Building Dilemma: National and Ethnic Minorities" Identities in the Crimea". *National Identities*. V/2: 141-159.
- MANNING, P. (2009). "The Epoch of Magna: Capitalist Brands and Postsocialist Revolution in Georgia". *Slavic Review*. LXVIII/4: 924-945.
- MATERA, R. (2017). "G8 – Suspension or Fall? From Cold War to Cold War. A Short History of Russian Participation in Major Industrial Democracies", *Humanities and Social Sciences*. XXII/24: 171- 180.

- MATVEEVA, A. (2022). "Donbas: the Post-Soviet Conflict That Changed Europe". *European Politics and Society*. XXIII/3: 410-441.
- MEYDAN, V. (2008). "Rusya-Gürcistan Savaşı'nın Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı Çerçevesinde Analizi". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. II/2: 417-429.
- MICHEL, C.- S. STRANGIO (2015). "Pew Survey: Irredentism Alive and Well in Russia". *The Diplomat*. Erişim Tarihi: 10.09.2023. <https://thediplomat.com/2015/06/pew-survey-irredentism-alive-and-well-in-russia/>
- MORKVA, V. (2021). "Rusya'nın 2014 İlhakı Sonrası Kırım'da Kırım Tatar Halkının Durumu". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. XXI/2: 375-397.
- MUHLFRIED, F. (2010). "Citizenship at War: Passports and Nationality in the 2008 Russian Georgian Conflict." *Anthropology Today*. XXVI/2: 8-13.
- MUZALEVSKY, R. (2009). "The Russian-Georgian War: Implications For the UN and Collective Security", *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)*. IV/7:29-43.
- NAGASHIMA, T. (2019). "Russia's Passportization Policy Toward Unrecognized Republics Abkhazia, South Ossetia, and Transnistria". *Problems of Post-Communism*, LXVI/3: 186-199.
- NICHOL, J. (2009). "Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interests". *Congressional Research Service*. Report No: 7-5700.
- OĞURLU, E. (2010). "Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası". *Avrasya Etüdüleri*. XXXVIII/2: 99-127.
- ONUÇ, O. – H. E. HALE (2018). "Capturing Ethnicity: The Case of Ukraine", *Post-Soviet Affairs*. XXXIV/2: 84-106.
- ÖZCAN, K. (2005). "Kırım Hanlığının Kuruluş Süreci: Yarımada Tatar Hakimiyetinin Tesisi". *Karadeniz Araştırmaları*. V/5: 26-36.
- ÖZSAĞLAM, M. T. (2020). "Sınırlı Tanınan Abhazya Cumhuriyeti ve Rusya'nın Abhazya'daki Rolü". *Kafkasya Çalışmaları - Sosyal Bilimler Dergisi*. XI/11: 1-21.
- PURTAŞ, F. (2006). "Rusya'nın Orta Asyaya Yeniden Dönüşü". *Rusya Stratejik Araştırmaları*- 1. (ed. İhsan Çomak). İstanbul: TASAM.
- SAIDEMAN, S. M.- AYRES, W. R. (2000). "Determining the Causes of Irredentism: Logit Analyses of Minorities at Risk Data from the 1980s and 1990s". *Journal of Politics*. LXII/4: 1126-1144.
- SALUSCHEV, S. (2014). "Annexation of Crimea: Causes, Analysis & Global Implications". *Global Societies Journal*, II: 37-46.
- SARAÇLI, M. (2015). "Rusya Federasyonu'nun Yakın Çevre Politikasında Dış Rusların Yeri ve Kırım Meselesi". *Karadeniz Araştırmaları*. XLV: 69-88.

- SIKHARULIDZE, A. T. (2022). "From "Countering" To "Constructing" Russian Threats in Mikheil Saakashvili's Georgia", *М Е Ж Д У Н А Р О Д Н А Я А К А Д Е М И Ч Е С К А Я Ж У Р Н А Л И Т И К А*. XII/2: 59-78.
- SPLIDSBOEL, F. (2009). "Russian power and the South Ossetian Conflict", Royal Danish Defence College. Erişim Tarihi: 18.03.2024. <https://research.fak.dk/esploro/outputs/workingPaper/Russian-Power-and-the-South-Ossetian/991816065203741/filesAndLinks?index=0>
- ŞAHİN, C. (2015). "Rus Yayılmacılığına Bir Örnek: 1944 Kırım Türklerinin Sürgünü", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. VIII/39: 326-339.
- TAŞDEMİR, F. (2016). "Uluslararası Hukukta Toprak Bütünlüğü İlkesi, Tanıma Doktrini Ve Bir Norm Olarak Ayrılma Hakkı". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. XVIII/3: 644-668.
- TECER, Ö. Ç. (2014). "Jeopolitik ve Tarihsel Bir Rekabet Sahası Olarak Ukrayna ve Dış Politika Parametreleri". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. III/4: 97-126.
- TOPAL, C. (2015). "Türkiye'nin Güney Kafkasya Politikası ve Gürcistan". *Turkish Studies*. X/1: 753-770.
- TRAYNOR, I.- Patrick, W. (2014). "Ukraine Crisis: Vladimir Putin Has Lost the Plot, Says German Chancellor". *The Guardian*. Erişim Tarihi: 20.12.2023. <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/03/ukraine-vladimir-putin-angela-merkel-russian>.
- TUATHAIL, G. Ó. (2008). "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August 2008 War Over South Ossetia". *Eurasian Geography and Economics*. XLIX/6: 670-705.
- TURNER, S. (2011). "China and Russia After the Russian-Georgian War". *Comparative Strategy*. XXX: 50-59.
- Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Tarihi: 27.06.2023 <https://sozluk.gov.tr/ir-redantizm>.
- UBOIS, A. (2010). "Independent International Fact-Finding Mission On The Conflict in Georgia, Georgia Conflict Report: South Ossetia". Professor McBride Politics of War and Peace. 17 May 2010.
- UKRAYNA ANAYASASI, Erişim Tarihi: 03.11.2023. https://www.ukr-ayna.com/wp-content/uploads/2020/06/Ukrayna-Anayasas-_T-rk-e-evirisi.pdf.
- URGANCI, B. (2014). "Kurtarımcılık (İrridentizm)". Erişim Tarihi: 10.09.2023. <https://www.tuicakademi.org/kurtarimcilik-irridentizm/>.
- VESELOVA, V. (2019). "Gerekli Sonuçları Aldık: Dünya Neden Kırım "Referandumunu" Tanımıyor?". Erişim Tarihi: 10.12.2023. <https://ru.krymr.com/a/nuzhnye-rezultatynarisovalipochemu-mir-ne-priznaet-krymskijreferendum/29823675.html>.

- VLASOVA, A. (2014). "Armed pro-Russian Insurgents in Luhansk Say They are Ready for Police Raid". Erişim Tarihi: 12.11.2023. <https://www.kyivpost.com/content/ukraine/armed-pro-russianinsurgents-in-luhansk-say-they-are-ready-for-police-raid-343167.html>.
- WEINER, M. (1971). "The Macedonian Syndrome: An Historical Model of International Relations and Political Development". *World Politics*. XXIII/4: 665- 683.
- YALÇINKAYA, A. (2005). "Rus Realpolitiğinin Ertelelediği Sorun: Kırım". *Karadeniz Araştırmaları*. VIII: 99-113.
- YILMAZ, R. (2010). "Bağımsızlık Sonrası Dönemden Rus-Gürcü İlişkileri ve Kırılma Noktaları". *Avrasya Etüdleri*. XXXVIII/2: 21-42.
- YILMAZ, Y. E. (2022). "Milletlerarası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı Kapsamında Rusya'nın Ukrayna'ya Müdahalesi". *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*. V/2: 58-80.

EXTENDED ABSTRACT

There are some problematic concepts in international relations. This problem stems from the lack of clear and agreed definitions and boundaries of these concepts. Irredentism, which is the subject of this study, is one of these concepts. Defined in the literature as "the policy of a state to expand its territory by exploiting the peoples with similar ancestry, common ethnic origin and historical background, especially in neighboring states", irredentism is very problematic in terms of its content. Based upon this definition challenging problems would arise in the event that all cognate nations demanded to live under the umbrella of the same state. It should be noted that there is no state in the world consisting of a single nation. Meeting the demands of each nation for ethnic, religious and linguistic separation would mean the disintegration of entire countries. This would bring about insoluble problems.

Within the scope of this study, irredentism will be evaluated through the examples of Russia's war in Georgia, annexation of Crimea and intervention in Ukraine since 2008. In 2008, during the Georgia-South Ossetia conflict, Russia used the Russians and Russian-speaking people in South Ossetia as an excuse and supported the independence of the region. In this context, it encouraged the people of the region to hold a referendum, knowing that the result of the referendum would be in favor of independence, which was indeed the intention. The result of the referendum in South Ossetia was to secede from Georgia and become an independent state. This referendum and the independence decision clearly constitute an attack on Georgia's territorial integrity, are not in accordance with international law and have not been accepted by the international community. Russia intervened on irredentist grounds, using Russian citizens as an excuse. However, it is not difficult to predict that it will put into practice its plan to include South Ossetia in its territory by claiming North Ossetia, which is actually within its borders.

There was no reaction and sanctions from the international community against Russia's behavior in the Georgia-South Ossetia incidents, which further emboldened Russia. With this courage, in 2014, Russia went even further and annexed a land that did not belong to it, namely Crimea, through an illegal and invalid referendum. This annexation was not officially recognized, which claimed to have met the demands of the Russian people in Crimea, citing irredentist

policies. Nevertheless, it did not face any serious and deterrent sanctions. At this point, Russia, which had gotten away with everything it had done, made a new attempt in 2022 and started the Ukrainian war going on to this day. Acting on the assumption that Ukraine is not an independent state, but still its own territory with a belief left over from the USSR order, Russia has openly shared this view with the world public opinion. In short, Russia acts on the assumption that not only Ukraine but also other post-USSR countries in the region belong to it and aims to realize its plan to include these states within its borders. The fact that it does not face any reaction at this point is an important factor that will make this possible. This makes other countries in the region nervous and worried that they will be next.

Russia's foreign policy since 2008 has been shaped by the "near abroad" doctrine. In this sense, it has tried to keep the countries in its neighborhood completely away from the influence of NATO, the EU, the US and Western states for it considers the proximity of these elements to be a serious risk for itself. Therefore, it has intervened in countries that have become close to any of these elements under various pretexts and presented this to the international community as irredentism. It is not difficult to conclude that irredentism is actually a serious obstacle to international peace and security. To summarize, irredentism is a policy that should not be practiced by states in today's world. Otherwise, it can cause huge problems.